

SĂPĂTURILE DE SALVARE DE LA SATU-NOU *

CIMITIRUL GETO-DACIC I

PE TERITORIUL Satului Nou, com. Canlia, r. Adamclisi, reg. Constanța, în punctul denumit «Suat», s-au descoperit în primăvara anului 1958, în timpul aratului, câteva vase de lut ce conțineau oase calcinate și unele obiecte ca inventar. Vasele găsite întâmplător de către locuitori, păstrate și încredințate nouă pentru studiu, au fost depuse la Muzeul național de antichități. Ele s-au dovedit a fi slujit ca urne funerare, într-un cimitir de incinerare, aparținând, după caracterul inventarului, unei populații geto-dace ¹. Pentru a stabili în mod sigur că în acel loc se află într-adevăr un cimitir, am întreprins în octombrie 1958 un mic sondaj, în urma căruia s-a descoperit un mormânt de incinerare, având ca urnă, o amforă grecească.

Deoarece acest teren urma să fie desfumat în toamna anului 1958 și în primăvara anului 1959, la o adâncime de 0,60 m, pentru a fi plantat cu viță de vie, Institutul de arheologie, în scopul de a salva aceste importante vestigii arheologice, a dispus efectuarea unei săpături de salvare, care s-a desfășurat între 26 noiembrie și 13 decembrie 1958.

Punctul de pe teritoriul satului amintit, în care s-a descoperit cimitirul se află situat la sud-sud est de sat, pe panta terasei ce coboară spre valea Coslugei, pe unde apa, provenind de pe urma ploilor din terenul înconjurător, se scurge spre iezerul Oltina, aflat în imediată apropiere.

Necropola de la « Suat » a fost denumită cimitirul geto-dacic nr. I, deoarece pe teritoriul aceluiași sat, în punctul « La Cetate » a mai apărut încă o necropolă cu același caracter, pe care o vom denumi, cimitirul geto-dacic nr. II.

Mormintele descoperite în primăvara anului 1958, ca și prezența la suprafața terenului a unor fragmente ceramice, lăsa să se întrevadă că cimitirul se întinde în jumătatea inferioară a versantului « Văii Coslugei ». Săpăturile de salvare întreprinse aci au ținut seama de aceste indicații și au început prin trasarea de secțiuni, dispuse perpendicular pe pantă, orînduite de la sud-vest spre nord-est. S-au trasat mai întii secțiuni late de cite 1 m și lungi de cite 30 m, mult distanțate între ele. Prin aceasta s-a urmărit prinderea limitelor de sud-est ale cimitirului. Din punctul unde a apărut primul mormânt s-a trecut la săparea în suprafață, prin secțiuni paralelele, late de cite 2 m, unite apoi între ele, prin dărîmarea pereților despărțitori. În felul acesta s-a putut explora exhaustiv o suprafață de peste 1200 m².

* La lucrările de pe teren au luat parte: C. Preda, N. Anghelescu și B. Mitrea, ca responsabil.

¹ O prezentare sumară a primelor trei morminte descoperite în această necropolă, la B. Mitrea, *Un cimitir geto-dacic în sud-vestul Dobrogei*, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, 1960, p. 409. Pe baza

cercetărilor ulterioare de pe teren am putut stabili că nu s-au găsit două urne una lângă alta, așa cum am notat (loc. cit., p. 410) pe baza informațiilor de care dispuneam la acea dată, ci este vorba de morminte independente.

În cuprinsul suprafeței săpate s-au găsit 23 morminte. Adăugind la acestea și pe cele descoperite anterior, s-a ajuns la un număr total de 26 morminte de incinerare. Adâncimea la care se află îngropate mormintele este destul de variabilă. Din acest punct de vedere putem distinge două grupe: unele apar la o adâncime cuprinsă între 0,15—0,30 m, iar altele între 0,40—0,50 m.

Cît privește ritualul de înmormîntare observăm prezența a două categorii de morminte: morminte cu resturile cinerare depuse în urne și morminte cu

resturile cinerare depuse în groapă simplă. În prima categorie, care este și cea mai numeroasă, constatăm că fiecare mormînt se compune din unul sau mai multe vase de lut. Vasul principal îl constituie urna, în care sînt depuse resturile de oase calcinate. Ea este reprezentată, în general, de vase mari, în formă de clopot sau bitronconice și numai în cîteva cazuri întîlnim folosindu-se ca urnă, strachina, cistronașul sau amfora. Cu rare excepții urnele sînt prevăzute cu capace. Pentru acoperirea lor

Fig. 1. Satu-Nou. Morminte de incinerare în situ: 1, mormintul 23; 2, mormintul 21.

Fig. 2. Urna mormintului 23.

s-au folosit destul de frecvent străchinile (fig. 1/1). Se întîlnesc însă întrebuințîndu-se drept capac și simple plăci de piatră. Mai apar și alte situații. De pildă urna mormintului 4 era complet acoperită de un vas mai mare. În cazul mormintului 21 și 26 se află introdus în cuprinsul urnelor cite un vas mai mic, care acoperă numai pachetul de oase calcinate (fig. 1/2). În afara urnei și capacului se mai găsesc în unele morminte și alte vase adiacente, așezate în jurul urnei, în poziții diferite. Din cea de a doua categorie de morminte, cu pachetul de oase depus în groapă, cunoaștem un singur mormînt (M 12). Oasele rămase de la incinerare au fost depuse direct în groapă, iar în jurul lor nu s-a găsit nici un obiect de inventar.

Ceramica descoperită în morminte este destul de numeroasă și variată. Ea se poate împărți în trei categorii mari. În prima categorie, care este și cea mai cuprinzătoare, se includ vasele lucrate cu mâna, din pastă grosolană, de culoare cărămiziu-negricioasă. Printre acestea se remarcă în mod deosebit urnele în formă

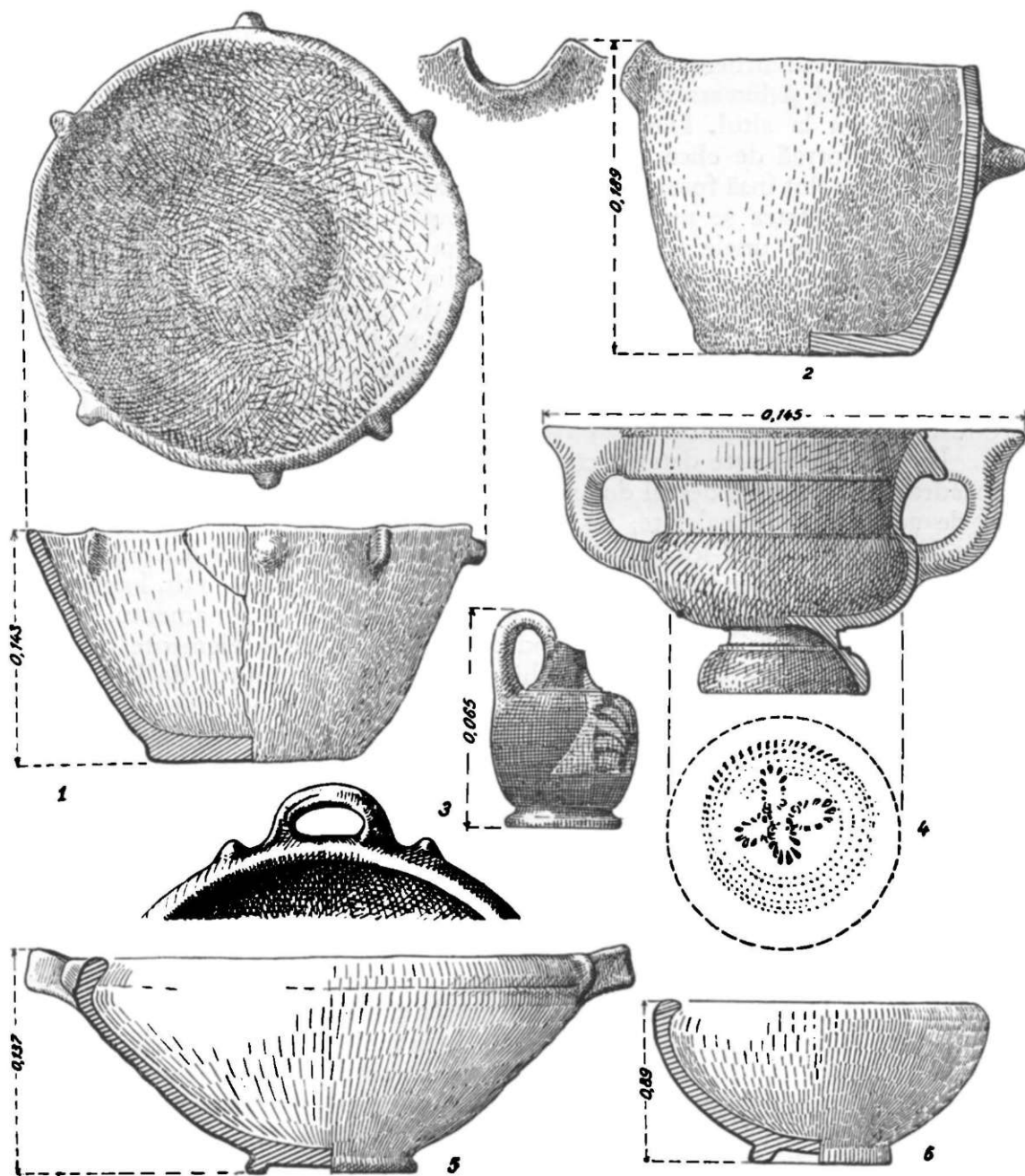

Fig. 3. — Vase de lut: 1, mormintul 26; 2, mormintul 19; 3 și 4 mormintul 7; 5, mormintul 23; 6, mormintul 10.

de clopot (fig. 2) și cele bitronconice, prevăzute de cele mai multe ori cu apucători în gen de urechiușe. La acestea se mai adaugă și vasele de dimensiuni mai mici, un fel de castronașe cu pereții foarte înalți, avînd, și ele, proeminențe sau urechiușe (fig. 3/1—2). Cea de a doua categorie cuprinde vasele lucrate cu roata

din pastă cenușie fină. Întîlnim aici strachina (fig. 3/6), castronașul cu două mânuși (fig. 3/5), cana și oala cu pîntecele mult dezvoltat. A treia și ultima categorie este formată din vasele grecești de import. Menționăm din rîndul acestora: un kantharos cu firnis negru subțire, avînd în interior un decor de palmete (fig. 3/4), un lekytos-ariballik acoperit și el cu firnis negru și cu decor palmetar (fig. 3/3), precum și un lagynos din pastă galben-roșietică.

În interiorul urnelor, printre oasele calcinate, au fost depuse o serie de obiecte de metal și lut ars. Sînt destul de puține și în general, ele se repetă de la un mormînt la altul. Din rîndul obiectelor de metal amintim capul de ac tripaletat, în formă de elice (fig. 4), cuțitul de fier și o brățară de bronz. Cele mai numeroase sînt însă fusaiiolele de lut ars, care sînt prezente în cele mai multe morminte. La acestea se mai adaugă o cutie și o lamă de silex.

Faptul că în unele morminte găsim numai vase de lut de tip local sau numai oasele depuse în groapă, fără nici un fel de inventar, iar în altele întîlnim, pe lîngă vasele de factură locală, și ceramică de import grecească, ne face să ne gîndim la unele aspecte de diferențiere socială ivite în sînul societății geto-dace din acea vreme. După toate probabilitățile, mormintele mai bogate în inventar, avînd vase și obiecte grecești, aparțin aristocrației tribale, singura în măsură să-și procure produse de import costisitoare.

În ceea ce privește datarea cimitirului dispunem de elemente care îngăduie o încadrare cronologică destul de exactă. Pentru o dată mai veche pledează capetele de ace de păr tripaletate, pe care le cunoaștem în complexe datînd de la sfîrșitul secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al V-lea.¹ Dar materialul ceramic grecesc indică o epocă ceva mai nouă. De pildă, atît kantharos-ul cît și lekytos-ul, prin forma și mai ales prin firnisul și ornamentul lor, sînt caracteristice secolului IV î.e.n. Punînd de acord cele două elemente de datare, s-ar putea presupune că cele mai vechi morminte din cimitirul de la Satu-Nou pot fi plasate în timp, către sfîrșitul secolului V î.e.n., iar cele mai noi în a doua jumătate a secolului IV î.e.n. În această privință nu găsim lipsit de sens să menționăm faptul că în mormintele aflate la adîncimea de 0,40—0,50 m, mai reduse ca număr, nu întîlnim niciodată vase lucrate cu roata. În aceste morminte apar capetele de ace tripaletate, și ele ar putea reprezenta eventual faza mai veche a cimitirului, rămînînd ca mormintele îngropate numai la 0,20—0,30 m, în care se găsesc vasele lucrate cu roata și cele grecești, să aparțină fazelor următoare, cele mai bine reprezentate și care se datează în cursul secolului IV î.e.n.

Analiza întregului material descoperit, ceramică și obiecte, ne îngăduie să stabilim că ne aflăm în fața unui cimitir de incinerație, care aparține unei populații locale, respectiv geto-dace. Ritul de înmormîntare, ca și ceramica lucrată cu mîna, de tradiție mai veche hallstattiană, sînt dovezi grăitoare în acest sens. Ele se apropie din acest punct de vedere de cimitirul de la Cernavodă², unde întîlnim unele elemente culturale asemănătoare. Numai că acesta din urmă precede în timp cimitirul în discuție.

Pe lîngă ceramica de tip local am văzut că apar și vase cenușii lucrate cu roata. Nu putem preciza dacă ele pot fi considerate ca fiind de factură grecească sau locală. Deși nu avem dovezi în această privință, nu este exclus totuși ca aceste tipuri de vase să reprezinte elementul nou cultural, de factură locală

¹ D. Berciu, *Descoperirile getice de la Cernavodă (1954) și unele aspecte ale începutului formării culturii Latène geto-dace la Dundrea de jos*, în *Materiale*,

IV, p. 295, unde se găsește și toată bibliografia. Discuția pentru datare, p. 296—301.

² D. Berciu, loc. cit., p. 281 și urm.

survenit în viața populației băștinașe, ca urmare a legăturilor și influenței greco-tracice, documentată în acest caz prin vase specifice grecești. Privită sub acest aspect, descoperirea de la Satu-Nou are analogii pregnante cu cimitirul de la Murighiol, din nordul Dobrogei¹. Prezența în morminte a unor vase lucrate cu mîna și a celor cu roata, uneori identice cu cele de la Satu-Nou, leagă nu numai cultural, dar și etnic cele două complexe². Cu toate că există și unele deosebiri în ceea ce privește materialul ceramic local, cele două cimitire se înrudesesc și ele sînt contemporane în bună parte, cel de la Satu-Nou avînd o fază mai veche. Importanța lor, însă, nu poate fi trecută cu vederea, deoarece ele scot în evidență un nou aspect cultural local în Dobrogea, care face parte din faza de început a epocii Latène, în care se surprind clar influențele grecești.

Cu toate că ne aflăm într-o regiune îndepărtată față de litoralul Mării Negre, deci la o distanță mare de coloniile grecești, influența și legăturile acestora cu populația locală din interiorul Dobrogei, se dovedesc a fi foarte active. Numai așa ne putem explica prezența în cuprinsul cimitirului a vaselor grecești. Calea de comunicație pe care au pătruns produsele grecești și o dată cu ele și influența culturală grecească este cea a Dunării. Simpla înșirare a celor trei necropole geto-dace, descoperite recent în Dobrogea, cea de la Murighiol, din apropierea brațului Sf. Gheorghe, cea de la Cernavoda și cea de la Satu-Nou, toate situate nemijlocit în apropierea Dunării sînt mărturii clare în acest sens.

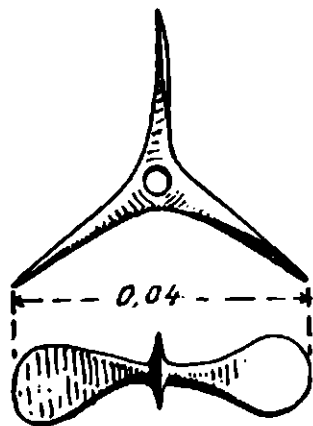

Fig. 4. — Capul unui ac de pîr găsit în mormîntul 1.

★

Așezarea prefeudală. În timpul săpăturii pentru dezvelirea cimitirului geto-dacic au apărut și unele urme de cultură materială din epoca prefeudală. Acestea se găsesc la poalele pantei, acolo unde săpătura noastră nu s-a extins decît pe o zonă redusă. La limita de sud-est a suprafeței săpate s-au descoperit două cuptoare cu caracter gospodăresc. Au fost construite direct în pămînt, prin sistemul de cuptorire. Bolta lor nu s-a mai păstrat. Ambele cuptoare au forma rotundă, cu diametrul de 1,20 m și respectiv 1,40 m. Vetrele lor se află la — 1 și — 1,10 m față de suprafața solului. Unul din cuptoare are vatra construită din cărămizi romane tîrzii. În fața cuptorului se întinde o groapă, în care s-au găsit unele fragmente ceramice și chiar cîteva obiecte.

Ceramica, în majoritatea ei, este lucrată din pastă poroasă de culoare cărămiziu-închisă. Forma vaselor este aceea de oală, cu fundul plat și buza arcuită în afară. Vasele sînt ornamentate cu linii incizate, simple sau în formă de val. Uneori se întîlnesc și unele împunsături. Nu lipsește nici ceramica cenușie, lucrată din pastă fină și cu ornament lustruit. Formele, tehnica și ornamentul datează aceste urme prefeudale în preajma sec. X e.n.

Printre obiectele mai însemnate menționăm două pietre de rîșniță, una fiind fragmentară și lama unui cuțit de fier.

¹ Expectatus Bujor, *Săpăturile de salvare de la Murighiol*, în SCIV, VI, 1955, p. 571—579; idem, în *Materiale*, III, p. 247—253. Idem, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 125—141.

² Expectatus Bujor, *op. cit.*, SCIV, VI, 1955, pl. II/6 și la noi, mai sus, fig. 3/6.

După cât reiese, toate aceste descoperiri fac parte dintr-o așezare prefeudală, a cărei întindere și intensitate de locuire nu pot fi precizate numai pe baza urmelor descoperite și menționate în aceste ultime rînduri.

B. MITREA, C. PREDA și N. ANGHELESCU

ОХРАНИТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ В САТУ-НОВ ГЕТО-ДАКИЙСКИЙ МОГИЛЬНИК I

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Весной 1958 г. на территории дер. Сату Нов (село Канлия, Адамклисийского района, Констанцской области), на берегу озера Олтина (в древности Алтинум) были найдены две урны, содержавшие пережженные кости и несколько предметов инвентаря.

Так как соответствующий земельный участок должны были раскопать на глубину 0,60 м для посадки виноградной лозы, в ноябре и декабре 1958 г. были произведены контрольные раскопки. Некрополь был обнаружен в пункте, находящемся к юго-востоку от села, в урочище, называемом «Суат».

Раскопки и случайные находки выявили 26 захоронений с трупосожжением, из которых 25 в урнах, а одно представляет собой кучу костей, положенных непосредственно в простую яму без инвентаря.

Урны сработаны вручную в виде колокола, с боковыми ручками греческого типа; в большинстве случаев они накрыты миской, чашкой или другим сосудом (рис. 1/1 и 1/2). Большинство сосудов местного производства (рис. 2; рис. 3/1, 3/2 и 3/6) с заметным влиянием галыштатского типа, другие же привозные, греческого происхождения (рис. 3/1, 3 и 4).

На основании некоторых элементов инвентаря, например, булавоочной головки в виде спирали (рис. 4), можно датировать древнейшую фазу могильника концом V в. до н.э., а остальные элементы, как например греческие сосуды, указывают на VI в. до н.э. Из изучения керамики, погребального обряда и некоторых элементов инвентаря видно, что некрополь принадлежит местному гето-дакийскому населению. В отличие от вскрытого на территории этого же села другого гето-дакийского могильника, авторы назвали его гето-дакийским некрополем I.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Сату Нов. Захоронения с трупосожжением *in situ*: 1, погребение 23; 2, погребение 21.

Рис. 2. — Урна погребения 23.

Рис. 3. — Глиняные сосуды: 1, погребение 26; 2, погребение 19; 3 и 4, погребение 7; 5, погребение 23; 6, погребение 10.

Рис. 4. — Головка шпильки, найденная в погребении 1.

LES FOUILLES DE SAUVEGARDE DE SATU-NOU NÉCROPOLE GÉTO-DACE I

RÉSUMÉ

Deux urnes, contenant des os calcinés et quelques objets d'inventaire, ont été trouvées, au printemps de l'année 1958, au bord du lac d'Oltina (l'antique Altinum), sur le territoire du village de Satu-Nou (commune de Canlia, district d'Adamclisi, région de Constanța).

Des vignes devaient être plantées à cet endroit et il fallait creuser le sol jusqu'à une profondeur de 0,60 m. De ces faits, les auteurs ont exécuté, en novembre et décembre 1958, des fouilles de sauvegarde. La nécropole avait été située au S—SE du village, au lieu dit « Suat ».

Les fouilles des auteurs et des découvertes fortuites ont ramené au jour 26 tombes à incinération, dont 25 à urnes et une seule où les ossements avaient été déposées à même la simple fosse, sans le moindre inventaire.

Les urnes, faites à la main, sont en forme de cloche, à anses latérales, ou en forme de cratère grec. Elles avaient presque toujours pour couvercle une écuelle, un bol ou un autre vase (fig. 1/1 et 1/2). La plupart sont de facture locale (fig. 2, 3/1, 3/2 et 3/6), dénotant une forte influence hallstattienne, tandis que d'autres sont grecques, d'importation (fig. 3/3 et 4).

Certaines pièces d'inventaire, telle par exemple la tête d'épingle en forme d'hélice (fig. 4), feraient attribuer à la fin du Ve siècle av.n.è. la phase la plus ancienne de la nécropole, tandis que le reste des objets recueillis (comme par exemple les vases grecs) font penser au IVe siècle av.n.è. Ainsi qu'il ressort de l'étude de la céramique, du rite d'inhumation et de certains éléments de l'inventaire, cette nécropole appartient à la population autochtone géto-dace. Afin de pouvoir la différencier d'une autre nécropole géto-dace, trouvée sur le territoire du même village, les auteurs l'ont dénommée nécropole géto-dace I.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Satu-Nou. Tombes à incinération in situ: 1. tombe n° 23. 2, tombe n° 21.

Fig. 2. — Urne de la tombe n° 23.

Fig. 3. — Vases en terre cuite: 1, tombe n° 26; 2, tombe n° 19; 3 et 4, tombe n° 7; 5, tombe n° 23; 6, tombe n° 10.

Fig. 4. — Tête d'une épingle à cheveux trouvée dans la tombe n° 1.